

Džakomo Pučīni (1858-1924)

Giacomo Antonio Michele Secondo Maria

Puccini

Autore – Dr.art. Jūlija Jonāne

Herberts fon Karajans:

- *Par Pučīni neparasto dramaturģijas izjūtu var teikt tik daudz, ka es vēlētos aprobežoties ar vienkāršu konstatāciju: šim komponistam neviena notes un neviens vārds nav lieks*

Pjērs Bulēzs:

- *Es neriskēju stāties nedz par, nedz arī pret Pučīni – viņš man vienkārši neeksistē!*
- Kritika ilgu laiku “neievēroja” Pučīni daiļradi (“sentimentāls, mietpilsonisks komponists”)

NOZĪME

- Daiļrade noteikusi itāļu operteātra attīstību 19.gs. beigās – 20.gs. 1. ceturtdaļā
- Dž. Verdi daiļrades idejiskais turpinātājs
- *Man šķiet, Pučīni no visiem sāncenšiem spēj kļūt par Verdi pēcteci* - Bernards Šovs – *The World* (1894)

Dž. Verdi operu pēctecība

Dzīve, daiļrade

- Dzimis Lukā (Toskānā)
- Studējis Milānas konservatorijā pie Almikare Ponkjelli (“Džokonda”) un Antonio Bačīni
- studiju gados komponējis galvenokārt instrumentālos žanrus
- 1894. gadā nopircis māju netālu no Lukas – līdz nāvei dzīvo laukos, bieži izbraucot (1905.g. – Argentīna, 1907., 1910 – ASV)
- Vaļasprieki – makšķerēšana, medības, motosports.

laikmets

- 1870. gadā Itālija tika apvienota.
- Sākās "zaudēto ilūziju laikmets", vilšanās
- Laba augsne antiromantisko tendenču attīstībai (kritizētājreālisms, verisms, naturālisms, simbolisms)

Darbi:

- 10 operas
- Orķestra darbi
- Sakrālā kora mūzika
- Vokāli instrumentālā mūzika (*Messa di Gloria* – 1880)
- Vokālā kamermūzika (solodziesmas)
- Instrumentālā kamermūzika (stīgu kvartets
Krizantēmas - 1890)

*Le Villi/
Žizele*

A. Adāns (1841)

Dž. Pučīni
(1884)

Bohēma

Dž. Pučīni
(1896)

R. Leonkavallo
(1897)

Turandota

F. Buzoni (1917)

Dž. Pučīni
(1924)

*Japāņu
sižets*

P. Maskanji *Īrisa*
(1898)

Dž. Pučīni
*Madame
Butterfly* (1904)

Manona

Ž. Masnē
(1884)

Dž. Pučīni
(1893)

Operdaiļrades evolūcija

- Veidojusies pakāpeniski (vienlaikus ar P. Maskaņji d-di)
- Ietekmes – Dž. Verdi, franču liriskā opera, daļēji – R. Vāgners
- 1. periods – līdz 1894.g.

Agrīnās operas

1. *Le Villi* (1889) – opera-balets viencēliens (simfoniskās epizodes 2 ainu savienojumā – ceļš uz verisma struktūrām).
2. *Edgars* (1889) – monumentāla liriskā drāma pēc A. de Misē, 3 versijas, eklektiska valoda, neveiksmīgs darbs.

3. Manona Lesko

- *... ir opera, kura man nav sagādājusi nevienas nepatikšanas – tā patiesi ir mana pirmā mīlestība*
- 1893 – liriskā drāma pēc abata Antuāna Prevo noveles
- Verisma tradīciju ietekme (jūtu patiesums, spilgta emocionalitāte)
- 6 libretistu kopdarbs
- 4 cēlieni – skati (*Amnjenā, Parīzē, Havrā, Amerikā*)
- Izvērsta vadmotīvu sistēma (mīlestības tēma), harmonijas valoda atgādina R. Vāgnera "T&I"

- Atsakās no numuriem – ir darbīgas caurviju tipa epizodes-skati
- Solonumuri – lakoniski, reljefi ariozo – grēksūdze, monologs
- Manona - varones tips, tiks attīstīts nākamajās operās
- De Griē tēls - spēcīgi, daudzpusīgi raksturots.
- Pamatā – izvērsti skati-dueti (1.-2. cēl. - jauneklīgi patētiski; 3.-4. cēl. - traģiski bezcerīgi)

Brieduma operas

- Bohēma (1896)
- Toska (1900)
- Madame Butterfly (1904)

Bohēma

- Anrī Miržē “Skati no bohēmas dzīves” – Ilikas un Džakozas librets
- Turpina “lirisko skatu” ideju; *le piccole cose*
- Tiekšme pēc franču kultūras, sadzīves
- Autobiogrāfiskums
- Novatoriskums – pavērsiens no romantiskās patētikas pie reālās dzīves pieticības atainojuma (Traviata, Karmena...)
- Sentimentāla melodrāma + sadzīves komēdija

Bohēma

- Brīva caurviju attīstība
- Īsi monologi – autoportreti
- Vadmotīvi – īsi, daudz (transformējas, nāk jauni)
- Atsakās no patstāvīgām simfoniskām epizodēm
- Koris traktēts “sadzīviski” – ar īsām replikām itkā “no pūļa”
- Mizetes valsis – vienīgais noslēgtais operetes tipa numurs
- Citāts – militārais maršs

Rodolfo ārija/ariozo – 1. cēliens

- *Che gelida manina – Cik mazas aukstas rociņas*
- Pučīni stila kvintesence.
- Plašās kantilēnas “izaudzēšanas” princips no īsām replikām
- Emocionāls un tonālās dramaturģijas kāpinājums:
- *Des – Es – As*
 1. salīdzinoši lakoniskas frāzes, rečitatīva elementi
 2. parādās jūsmīgas, kaislīgas tēmas (skanēja cēliena sākumā, kā Rodolfo vadmotīvs)
 3. Plūstošs itāļu *bel canto* dziedājums

Mimi ārija/ ariozo

1. Balstās uz Mimi vadmotīva – melodiski lakonisks, harmoniski izsmalcināts
2. Augšupejošas sekvences, atklāta emocionalitāte
3. Noslēdzas ar rečitātīvu.
4. Duetā tiek atkārtota Rodolfo ariozo tēma *As*.

Simfoniskā cikla ietekme:

1. cēliens/daļa

- Skercozu un lirisko tēlu, jūtu ekspozīcija

2. cēliens/daļa

- Skerco (Ziemassvētku pūļa, koris – gandrīz galvenais

3. cēliens/daļa

- Elēģisks *Andante*, dominē šķiršanās tēma

4. cēliens/fināls

- Sintezējošs fināls ar izteiktām reprīzes iezīmēm – sērīgā gaismā

Toska

- Viktoriēna Sardū drāma “Florija Toska” (1887)
- Librets – Dž. Džakoza, L. Illica
- Vienīgā opera, kas precīzi fiksē drāmas vēsturiskos apstākļus (1800. gada Bonaparta armijas ielaušanās)
- Lielā opera (5 cēlienu vietā – 3)
- Tika kritizēta kā pārlietu melodramatiska, naturalistiska
- Patiesībā – ļoti humanistiska

Toska

- Galvenais vadmotīvs – terora tēma (*B-As-E*) – plakātisks, to papildina lejupejošs frīģiskais tetrahords
- Mūzikas drāmas prototips – Dž. Verdi “*Otello*”
- Galvenais tēls – Skarpija – atvēlēts centrālais raksturojums, taču izturēti negatīvs (paraugs – Jago no Dž. Verdi *Otello*)
- Mario Kavaradosi – nedaudz pasīvs, sapņains, cēla melodika (3. cēliena pirmsnāves ārija)

Toska

– pievilcīgākais tēls, evolucionē kā emocionālās attīstības *crescendo*

1. cēliena ārija – *Mūsu mazais namiņš..*

2. cēliens – ārija-lūgšana *Vissi d'arte*

3 cēliens – mirušā Mario apraudāšanas skats un pašnāvība

+ divi liriskie saskaņas un mīlestības dueti ar Mario

+ dramatiskie dueti-dueļi ar Skarpiju

Dramaturģiskie atradumi

- Izvērsti kora skati-fināli kalpo kā fons darbības dinamizācijai un kontrastam:
 1. cēlienā – *Te Deum* - Skarpijas ļauno nodomu “nobriešanas” fons
 2. cēlienā – galma kantāte – fons apcietināšanas skatam
- Impresionistiskā krāsainība 3. cēliena nakts aina (lidiskā skaņkārta, kvintakordu paralēlismi vijolēm, flautām, ganiņa stabules atdarinājums, zvaniņu šķindoņa) – emocionāls pretstats fināla notikumiem.

Secinājumi

- Mūzikas valoda kļuvusi komplicētāka
- Raksturīga simfonizēta attīstība
- Dinamiskā vokālo līniju dramaturģija – ekspozicionāli izvērsta sākumā, arvien lakoniskāka – darbības attīstības gaitā
- Galveno varoņu vadmotīvus papildina “situāciju” vadmotīvi
- Balss un orķestra dinamiskais ansamblis (unisons kulminācijā)
- Orķestra raksta kantilēns piepildījums – komentē, turpina rečitācijas laikā

Madame Butterfly (1904)

- L. Illikas un Dž. Džakozas librets pēc Deivida Belasko luga pēc Dž. Longas noveles
- Pirmizrāde neveiksmīga
- Liriski psiholoģiskā drāma. Maz notikumu, kamerplāns, tuvplāns – vienas geišas traģēdija (Dž. Verdi *Traviata*)

Vadmotīvu sistēma, citāti - nacionālās himnas citāts,

ASV valsts himnas sākums – Amerikas vadmotīvs

– japāņu tautas mūzikas elementi

- Novatorisms – eksotiskās pasaules tēlojums (pentatonika, arhaiskie unisoni, stiklaini žvadzinoša instrumentācija)
- Pieaug simfoniskā meistarība (ievadi 3 cēliem, 1 – fugato formā; 3 – saullēkta aina ar matrožu balsīm), japāņu tamtams, putnu treļļu imitējošie instrumenti
- Impresionistiskā valoda poētiska noktirne ar kori bez vārdiem 2.cēliena beigās – pl. skaņkārta, 9-akordu ķēdes

Galvenie tēli

- Čo-čo-sana – japāņu mūzikas elementi maz raksturīgi
- 2. cēliena ārijā (*es*)
- 3. cēliena *lamento* ārija - atvadas no dēla pirms pašnāvības, sēru marša ritmika
- Pinkertona vokālā partija – galanta, operetes stilā, nožēla – neīsta.
- Suzuki vokālā partija - tautiska

Vēlīnās operas

1910 – *Meitene no Rietumiem*

- D. Belasko drāma, pirmizrāde Ņujorkā, Metropoles operā

Kinematogrāfijas vesternu priekštecis

Liela nozīme tautas masu skatiem

Amerikas folklorā – regtāma, blūza, kantri ritmi.

1917 – *Bezdelīga* – liriski komiskā opera, salonmūzikas efekts

1918 – Triptihs

1. *Apmetnis* – veristiskā drāma, sadzīves traģēdija.
Parīzes zemo slāņu traģēdija. Sēnas upes tēlojums –
vienojošs elements
2. *Māsa Andželika* – liriskā opera-mistērija, “sieviešu
opera”; klosterdzīves elementi, rituāli, lūgšanas
3. *Džanni Skiki* – komiskā opera pēc Dantes “Dievišķā
komēdijas”. *O mio babbino caro*. Bitonālā rakstība,
raupjas saskaņas

Triptihs

- Skaidra tonālā struktūra apliecina cikla “klasisko domāšanu”

1. *G-c*

2. *F-a*

3. *B-As-c-Des-Ges*

Rakstījis I. Stravinska mūzikas ietekmē – bitonālie uzslāņojumi, ostinato princips

Turandota (1920-1924)

- Pēc Karlo Goci pasakas (18.gs.)
- Visnovatoriskākā, daiļrades kulminācija
- Austrumniecisks kolorīts – ap 10 ķīniešu tautas mūzikas citātu, arhaiskā mūzikas valoda (neofolkloristiskie elementi)
- Trīskāršais papildinātais orķestris (čelesta, zvaniņi, gongs, basa ksilofons) + instrumenti uz/aiz skatuves

- Monumentāla, masu skatiem bagāta
- Noslēguma skata mūzika nav pilnībā Pučīni
(pabeidzis Franko Alfano)
- Jauns sievietes raksturojums – nežēlīga, lepna
- Neiztiek bez pašuzpurēšanās idejas
mīlestības dēļ – Liu.

Trīs dramaturģiskās līnijas

1. Ekspresīvi nežēlīgā (Turandota, Imperators)
2. Liriskā (Kalafs, Timūrs, Liu)
3. Komiskā (Pings, Pongs, Pangs) – itāļu
commedia dell'arte

NOZĪME

- Pēdējais *bel canto* stila komponists
- Operžanra reālisma jaunatrstie principi
- Skatuviskās darbības dinamiskums
- Vokālās melodikas brīva “jauktā” stila oriģinalitāte
(*Stilo misto*)
- Orķestrācijas specifika – mainīga, kustīga, “lokana”,
jutīgi reaģējoša uz vokālo partiju niansēm

Operu dramaturģijas iezīmes

- Iedzimta teātra izjūta, tieksme pēc darbības, lakoniskas, aizraujošas, aizkustinošas dramaturģijas
- Interese par operas formas atjauninājumu, caurviju attīstības skatiem ar spilgtiem vokāliem numuriem.
- Veltot lielu uzmanību orķestra partijai, operās saglabāta solistu hegemonija (apvieno emocionāli patētisku kantilēnu ar dramatisku vai sadzīvisku deklamāciju)
- Patiesu sižetu "iz dzīves" prevalēšana pār heroiku un romantisko nosacītību. Uzmanība "mazajiem cilvēkiem"

Melodika, ritmika

- Vokālā melodika – skaidri veidotas, reljefas, galvenokārt diatoniskas – itāļu *bel canto* tradīciju turpinājums.
- Raksturīga melodijas lejupejošā virzība ar 4-5 intervālu noslēgumā (*la mestizia toscana*)
- Salīdzinoši lielāka ritma brīvība un nepastāvība – impulsivitātes izpausme

Stilistika

- Romantisms (agrīnā daiļrade)
- Impresionisms (krāsas, tēli – mūzikas valoda)
- Reālisms/verisms (sižetu izvēle)
- Neofolklorisms (velīno operu mūzikas valoda)
- Tradīcijas (*bel canto, stilo misto, la mestizia toscana*)

Pučīni un verisms

- Kopumā – daiļrade iziet ārpus verisma robežām
- Daļēji atbilst verisma nostādnēm
- Kopīgais – sižetu izvēle, dramaturģiskie mērķi (kopīgie sižeti, operu vienādi nosaukumi)

Pučīni atziņa dzīves beigās:

- *Opera kā žanrs sevi ir izsmēlusi, jo cilvēki zaudējuši melodisko gaumi un ir gatavi paciest kompozīcijas, kurās nav nekā melodiskā (vēstule pirms nāves)*